

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΠΡΕΤΗΝΟΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΙΔΡΥΤΗΣ : ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ – ΙΟΥΝΙΟΣ

1955

Μ. ΠΑΝΤΟΥ

Ε.Τ.Α.Π.Ε. Κ.Τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

μέ τον πλούσιο και βαθύν ήχο του εκκλησιαστικού Ὁργάνου. Ἐκεῖνο που προκαλεῖ ἀληθινὴ κατάπληξη εἶναι ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ποικιλία τῆς ἔμπνευσης στὰ Κοράλ—τὰ Χορικά ὅπου ἀνακαλύπτεται ἡ μουσικὴ γλώσσα τοῦ Μπάχ, πού παρακολουθεῖ εὐγλωττα τὸ ποιητικὸ νόημα καὶ μεταδίνει τὴ συγκίνηση τοῦ μεγάλου δημιουργοῦ. Στὰ ὄχτῳ Κοράλ ἀκούσαμε πότε μιὰ θερμὴ ἐπίκληση, μιὰ κατανυκτικὴ δέηση — «Πάτερ ἡμῶν» καὶ «Ἔρχου, Σωτήρα τῶν ἐθνῶν»,— πότε ἓνα θρηνο — «Ὁ, κεφαλὴ πλήρης αἵματος» καὶ «Ὁ Χριστὸς ἔκειτο εἰς τὰ δεσμά τοῦ θανάτου»,— πότε ἀλαλαγμοὺς χαρᾶς—«Ὁ Ἰησοῦς παραμένει ἡ χαρὰ μου» καὶ «Ἐν σοὶ ἡ χαρὰ».— Μελετώντας ἀπὸ τὰ μαθητικά μας χρόνια τὸ «Συγκερασμένο τοῦμπάλο» μετὰ τὰ 48 Πρελούδια καὶ Φούγκες, συνηθίσουμε ν' ἀντικρούζουμε τὸ Μπάχ μόνο σὰν σοφὸ τεχνίτη τῆς πολυφωνίας καὶ μᾶς ξεφεύγει τὸ βαθύτερο ποιητικὸ νόημα τῆς μουσικῆς του κι ἔτσι τὰ Κοράλ ἦταν γιὰ τὸ πολὺ κοινὸ μιὰ ἀναπάντευτη ἀποκάλυψη. Ἡ φεινὴ ἐκτέλεση ἦταν ἐξαιρετικὰ ἱκανοποιητικὴ, τὸ ὄργανο σημαντικὰ βελτιωμένο, ὁ ἦχος τοῦ πλούσιος καὶ ποικίλος, καὶ ἔτσι ἡ λαμπρὴ μας ὀργανίστρια, πού ὀλοένα ἐξελίσσεται, μπόρεσε ν' ἀποδώσει μετὰ πολὺ περισσότερο χρῶμα τὰ ἐξαισία αὐτὰ ἔργα.

* * *

Ἡ Βδομάδα τῶν Παθῶν εἶναι κάθε χρόνο ἡ Μεγάλῃ Βδομάδα τῆς μουσικῆς. Ὁ Ραδιοφωνικὸς μας Σταθμὸς μᾶς ἔδωσε καὶ φέτος τὰ ὑπέροχα θρησκευτικὰ δημιουργήματα τοῦ Μπάχ, τὰ «Πάθη κατὰ Ματθαῖον καὶ Ἰωάννην», τὰ «Ρέκβιεμ» τοῦ Μότσαρτ καὶ τοῦ Μπράμς, τὸ «Μεσσία» τοῦ Χέντελ κ. ἄ. ἀπὸ δίσκους μετὰ σπουδαῖες ὀρχήστρες, Χορωδίες καὶ μαέστρους. Μοῦ δόθηκε ὡς τόσο ἡ εὐκαιρία νὰ διαπιστώσω μετὰ λύπη πὼς ὅποιος φεύγει ἀπὸ τὴν Ἀθήνα γιὰ πασχαλινὲς ἐκδρομὲς τὰ στερεῖται ὅλα αὐτὰ. Ἄλλοῦ γιὰτὶ σὲ πολλὰς ἐπαρχιακὰς πόλεις κόβεται νωρὶς τὸ ἠλεκτρικὸ ρεῦμα, ἄλλοῦ γιὰτὶ δὲν ὑπάρχουν ραδιόφωνα προσιτά, πρὸ πάντων ὅμως γιὰτὶ ὁ κόσμος ἐκεῖ δὲν ἀνέχεται τὴ σοβαρὴ, τὴ μεγάλη μουσικὴ. Ὑπάρχει ραδιόφωνο στὰ καφενεῖα, οἱ θαμῶνες ζητοῦν ἐλαφρὰ τραγούδια καὶ πρόστιχη μουσικὴ. Πάνω σ' αὐτὸ θέλω νὰ ξανατονίσω πὼς τὸ ΕἰΡ ἔχει χρέος ὄχι μόνο νὰ ψυχαγωγεῖ ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξυψώνει μουσικὰ τὸ λαὸ μας. Ἀκουσα κάποτε μετὰ ἀηδία ἀπὸ τὸ Ραδ. Σταθμὸ ἓνα ἀπὸ τὰ χυδαιότερα ρεμπέτικα τραγούδια. Ν' ἀκούονται βέβαια καὶ ἐλαφρὰ τραγούδια γιὰ νὰ διασκεδάσει ὁ κοσμάκης ἀλλὰ νὰ γίνεται καὶ κάποια αὐστηρὴ καλαισθητικὴ ἐπιλογή!

Ὅσοι θέλουν ν' ἀκοῦνε τραγούδια τοῦ εἰδους αὐτοῦ ἄς πηγαίνουνε στὶς ταβέρνες, στὰ «μπουζούκια», ὄχι ὅμως ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο καὶ ν' ἀφήνεται κι ὁ ξένος κόσμος νὰ πιστεύει πὼς αὐτὰ τὰ ἀνατολίτικα ξεβράσματα εἶναι τὰ λαϊκά μας τραγούδια. Ἡ τόσο καλλιεργημένη σημερινὴ διεύθυνση τοῦ ΕἰΡ ἄς προσέξει σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο.

* * *

Οἱ φεινὲς συναυλίες τῆς Ἀμερικανικῆς Ὑπηρεσίας Πληροφοριῶν τέλειωσαν μετὰ τὴν ἐκτέλεση τῆς λυρικῆς κωμωδίας τοῦ Randall Thompson «Σολωμῶν καὶ Βαλκίς», στὸν Παρνασσό, χωρὶς σκηνικὴ παράσταση ἀλλὰ μόνο μουσικὴ ἀπόδοση, μετὰ σόλα, χορωδία καὶ συνοδεία πιάνου καὶ μετὰ καλλιτέχνες τῆς λυρικῆς Σκηνῆς καὶ μουσικὴ διεύθυνση τοῦ μαέστρου Δημ. Μιχαηλίδη. Οἱ καλλιτέχνες μᾶς ἀπέδωσαν μετὰ πολλὴ τέχνη καὶ γούστο τὸ πεταχτὸ ὕφος τοῦ χαριτωμένου αὐτοῦ ἔργου, πού ἔχει πολὺ «ἀμερικάνικο» ὕφος, φαντασία, χιοῦμορ καὶ ζωντάνια. Ἡ σειρά τῶν συναυλιῶν αὐτῶν, μετὰ ἔργα ἀμερικανῶν καὶ ἐλλήνων συνθετῶν, ἦταν μιὰ πολύτιμη προσφορὰ στὴ φεινὴ μουσικὴ κίνηση. Μᾶς ἔδωσε τὴν εὐκαιρία νὰ γνωρίσουμε τὴ μουσικὴ παραγωγὴ τῆς Ἀμερικῆς καὶ ν' ἀκουστοῦν καὶ ἔργα νεώτερων ἐλλήνων μουσουργῶν. Ἄς ἐλπίσουμε πὼς καὶ τοῦ χρόνου θὰ συνεχιστεῖ τὸ λαμπρὸ αὐτὸ μουσικὸ ἔργο.

ΑΥΡΑ Σ. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Κώστα Οὐράνη: «Γλαυκοὶ δρόμοι — Βορεινὲς θάλασσες».

Ὅσο προχωρεῖ ἡ ἐκδοση τῶν Ἀπάντων τοῦ Κώστα Οὐράνη, τόσο τὸ ἔργο του παρουσιάζεται πολὺ πιὸ πλατὺ, καὶ πιὸ ἐπιβλητικὸ ἀπ' ὅσο τὸ εἶχαμε φαντασθεῖ. Ὅταν ἀνοίγα τὸν ἕκτο τόμο, «Γλαυκοὶ δρόμοι - Βορεινὲς θάλασσες», ἔλεγα πὼς δὲ θὰ εἶχα νὰ δεχτῶ πιὰ καμιά πνευματικὴ πρόκληση, πὼς τὸ οὐσιαστικὸ ἐνδιαφέρον μιᾶς ἀνάγνωσης, πού συνίσταται ὄχι στὴν ἀνάπτυξη τῆς ἐπιφανειακῆς περιπέτειας ἀλλὰ στὸ ἀνατάραγμα τοῦ βάθους, εἶχε γιὰ μένα ἐξαντληθεῖ. Ὡστόσο, δὲ διάβασα μόνο τὰ καινούρια κομμάτια — καὶ εἶναι πολλὰ — πού προστέθηκαν στὸν γνωστὸ ἤδη ἀπὸ τὸ 1948 τόμο τῶν «Γλαυκῶν δρόμων», ἀλλὰ παρασύρθηκα νὰ ξαναγυρίσω καὶ σὲ πολλὰ ἀπὸ τὰ παλιά.

Ἐτυχε κι' ἄλλοτε νὰ κάμω λόγο γιὰ τὴν περιγραφικὴ δεινότητα τοῦ Οὐράνη, πού μᾶς καθηλώνει μπροστὰ στὸ ἀντικείμενο ἀσφαλῆστερα ἀπ' ὅτι θὰ τὸ κατάφερε τὸ ἀντικείμενο τὸ ἴδιο. Θέλω νὰ πῶ, δηλαδή, ὅτι σὲ πολλὰς περιπτώσεις εἶναι προτιμότερο νὰ βυθιστεῖ κανεὶς μέσα σὲ μερικὲς σελίδες του, παρὰ νὰ κάμει ἓνα ταξίδι. Οἱ ταξιδιωτικοὶ συγγραφεῖς μᾶς προσφέρουν αὐτὴ τὴν εὐκολία. Γιὰτὶ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ γυρίσει κανεὶς ὅλο τὸν κόσμο, κι' οὔτε ἀποζημιώνεται πάντοτε γιὰ τὴν ταλαιπωρία τοῦ ταξιδιοῦ.

Ὅσο πιὸ πολὺ διαβάζουμε, λοιπόν, τὸν Οὐράνη, τόσο μπαίνουμε στὸ νόημα τῆς περιγραφικῆς του μεθόδου, τόσο καθαρότερα διακρίνουμε τοὺς μυστικοὺς ἰστούς τῆς τέχνης του. Ἡ ἱκανότητά του εἶναι ὄχι μόνο νὰ συλλαμβάνει τὴ χαρακτηριστικὴ λεπτομέρεια, πού θὰ

δώσει χρώμα στο λόγο του, μεταπτώσεις και ποικιλία στον τόνο του, αλλά και την κεντρική έστία του θέματός του, που θα υπηρετήσει ή λεπτομέρεια. Κάθε κομμάτι του αποτελεί μια πλήρη μικρή σύνθεση, που στηρίζεται άπάνω σε στοιχεία άπτά, θα έλεγα καθημερινής χρήσεως, αλλά που Ισορροπεί έσωτερικά με μιάν απόλυτη αναγκαιότητα. Γιατί όλα αυτά τα έπι μέρους στοιχεία παίρνουν φώς και κινητική θερμότητα από την κεντρική έστία. Διαβάστε άλλη μιá φορά τó κεφάλαιο της «Κηδείας του Βασιλέως Αλεξάνδρου στο Βελιγράδι», για να έχετε μιάν άμεση αντίληψη του πράγματος. Ο Ούράνης δέν περιγράφει την κηδεία σαν ένα αυθύπαρκτο γεγονός που έχει άρχή, μέση και τέλος, αλλά συλλαμβάνει τον ουσιώδη τόνο της ήμέρας, που βρίσκεται όχι στη διαδρομή της κηδείας αλλά στη θλίψη του Γιουγκοσλαβικού λαού, κι' όχι πάλι στη θλίψη την ίδια αλλά στην υπερβολικότητά της. Είναι πολú πιθανόν νάδωσε, στην περίπτωση αυτή, και κάποιες έπίσης υπερβολικές έλευθερίες στη φαντασία του ó Ούράνης. Όμως ή πραγματικότητα της υπερβολής δέ θα μπορούσε ν' αποδοθεί άληθινά, να φτάσει ως την ψυχή του αναγνώστη, παρά μόνο με τή βοήθεια αυτών των γενικεύσεων («δέν υπήρχε κανείς που να μην είχε βάλει μαύρη γραβάτα και πένθος στο μπράτσο»), αυτών των έντυπωτικών συσσωρεύσεων, που δίνουν ένταση χρωματική και κινητικότητα συναισθηματική στην εικόνα.

Άξίζει να σταθούμε και στο άμέσως έπόμενο κεφάλαιο, «Περιπέτεια στη Γιουγκοσλαβία», — είναι κι' αυτό από τα καινούρια του τόμου — όπου ή πειστικότητα της περιγραφής κάνει και δικό μας τó ξένο βίωμα. Μέσα στις σελίδες αυτές — τις τελευταίες που έγραψε ó Ούράνης, κ' είναι κρίμα που δέ μπόρεσε να τις συμπληρώσει — έχουμε μιάν άμεση αίσθηση του πολέμου, όπως σ' έλάχιστα παρόμοια άφηγήματα μās έχει δοθεί, του πολέμου των Μετόπισθεν, που τώρα πιά έγιναν Πρώτη Γραμμή. Έδω ύπογραμμίζεται αυτόματα ή τρομαχτική διαφορά ανάμεσα στον τελευταίο πόλεμο και τους προηγούμενους, με τó δράμα των άμαχων πληθυσμών, που αν δέν τους σκοτώνουν οί βομβαρδισμοί, τους ξεσπιτώνουν και τους ρίχνουν στην πιο φριχτή άθλιότητα. Για να μās δοθεί όμως, μέσ' από την προσωπική περιπέτεια, αυτή ή πλήρης εικόνα, αυτή ή ζωντανή αίσθηση, χρειάστηκε ή περιγραφική τέχνη του Ούράνη, που φέρνει στο φώς, μέσ' από ένα ώκεανό γεγονότων, μόνον ό,τι άνταποκρίνεται στις όπτικές ανάγκες του αναγνώστη και στις δυνατότητες της συναισθηματικής του προσληπτικότητας.

Οί «Βορεινές θάλασσες» που συμπληρώνουν και τον τίτλο του τόμου, μās μεταφέρουν κυρίως σε μιάν άτμόσφαιρα φυσιολατρικού λυρισμού, που θυμίζει άρκετά τον Συναρές — πολú αγαπημένον του Ούράνη — αλλά όπου πάλι ή περιγραφική μέθοδος του συγγραφέα κάνει πολú αίσθητά τα ειδικά της άποτελέσματα. Διάβασα αυτά τα κομμάτια μέσα σε μιá μοναξιά

πολύ πρόσφορη για να ζήσω βαθιά τη βορεινή αυτή άτμόσφαιρα, ένα άπ' αυτά τ' άνοιξιάντικα άπογεύματα με ψιλή βροχή, που δέν τα ξεχωρίζεις από τα φθινοπωρινά. Άφέθηκα να μεταφερθώ χωρίς αντίσταση σ' αυτά τα τοπία της άπεραντης άνίας που άνακάλυψε ó Ούράνης:

«Στη Φλάντρα, όταν βρέχει πάνω από τις άπελπιστικά πράσινες πεδιάδες και τα μαύρα κανάλια και τους πένθιμους άμμόλοφους τους γεμάτους φύκια που βγάζουν τα κύματα, χάνει κανείς την αίσθηση της ζωής του χτες και του αύριο και πέφτει σε μιá νεκρική έγκατάλειψη, που δέν ποικίλλεται από κανένα πόθο, καμιά άναπόληση και καμιά σκέψη. Στο θέαμα των φύλλων που πέφτανε μ' ένα άτονο ταλάντεμα από τις σταγόνες της βροχής μέσα στα μαύρα κανάλια, όπου τα νούφαρα άνθίζουν και πεθαίνουν μάταια, αισθανόμουν να σφίγγεται ή καρδιά μου από ένα άπροσδιόριστο πόνο και την ψυχή μου να λικνίζεται μέσα σ' ένα μολυβένιο κενό τέτοιο, που θα νοιώθει μόνον ένας έραστής μόλις παρατημένος από την έρωμένη του ή, καλύτερα, ένας έραστής που δέ βρήκε στα ύστερικά του έναγκαλίσματα με μιá γυναίκα, την έρωμένη που ζήτησε νάβρει».

Είναι χαρακτηριστική ή περίοδος αυτή και για τή συσσώρευση των εικόνων, που στερούν ίσως κάποτε την πρόζα του από άνεση, αλλά που δίνουν τó μέτρο μιās συναισθηματικής πυκνότητας, μιās πειθαρχημένης νευρικής διεγερτικότητας, που άποτελεί τó περιγραφικό βάθος του Κώστα Ούράνη.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΙΝΗΣ

ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΤΟΥΡΚΙΑ

Τελευταίες πνευματικές εκδηλώσεις

ΠΟΛΗ, Μάρτιος. — «Όχι, βέβαια, ό,τι τάραξε λιμνάζοντα νερά ó κ. Άγγελος Τερζάκης. Τυλάχιστον από διαλέξεις έχουμε κάθε έβδομάδα δυό και τρεις. Και δέν θάταν άσκοπο να τονίσω ό,τι οί διαλέξεις του Συνδέσμου Άποφοίτων Ζωγραφείου και μάλιστα οί δυό τελευταίες των καθηγητών κ. κ. Δ. Παντελάρα και Χρ. Κωνσταντινίδη με θέμα «Η προστασία της φύσης» και «Η ιδιοκτησία της εκκλησίας», που συνοδεύθηκαν με φωτεινές προβολές, στάθηκαν δυό πολú καλές πνευματικές εκδηλώσεις. Άλλά οί έκτακτες διαλέξεις του έκλεκτου λογοτέχνη κ. Άγγελου Τερζάκη, τρεις στη σειρά, που δόθηκαν στην αίθουσα του «Μαξιμ» άπ' την «Έλληνική Ένωση Σταμπούλ» μās έφεραν σε άμεση έπαφή με τó θέατρο και τή λογοτεχνία με τρόπο πολú έποικοδομητικό για την πνευματικότητά μας. Ο κ. Τερζάκης μίλησε για τó άρχαίο και τó σύγχρονο θέατρο, τις εξέλιξεις στην πεζογραφία και τή λογοτεχνία μας στην έποχή που ζούμε. Τοποθέτησε πολλά πράγματα που δέν μās διέφευγαν έντελώς, όμως που έπρεπε να τα άκούσουμε από ένα Άθηναίο